

Opinnäytetyö (AMK)

Sosionomi

NSosTS14

2018

Mari Isotalo & Johanna Mäki

MAAHANMUUTTAJA- TAUSTAISEN LAPSEN LEIKKI PÄIVÄKODISSA

– varhaiskasvattajan rooli leikin tukemisessa

Mari Isotalo & Johanna Mäki

MAAHANMUUTTAJATAUSTAISEN LAPSEN LEIKKI PÄIVÄKODISSA

- varhaiskasvattajan rooli leikin tukemisessa

Kehittämistyön tavoitteena oli löytää keinoja, joilla varhaiskasvattajat voivat tukea ja rikastuttaa varsinkin maahanmuuttajataustaisten lasten leikkiä päiväkotiryhmässä. Tarkoituksena oli luoda konkreettista materiaalia sisältävä tuotos, joka olisi myöhemmin hyödynnettävissä päiväkotiryhmissä.

Työ toteutettiin Turussa Varissuon päivähoitoyksikössä, Orminkujan päiväkodissa, jossa on paljon maahanmuuttajataustaisia lapsia. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti työssä korostetaan leikkiä keskeisenä työtapana varhaiskasvatuksessa.

Teoreettinen viitekehys rakentuu maahanmuuttajuuden sekä leikin ja sen merkityksen ympärille. Lisäksi perehdytään monikulttuuriseen varhaiskasvatukseen ja varhaiskasvattajan osuuteen leikin tukijana.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin havainnointia, ryhmähaastattelua sekä case- tutkimusta. Tietoa kerättiin myös kysymyslomakkeella, joka suunnattiin päiväkodin jokaiseen ryhmään. Konkreettiseksi tuotokseksi muotoutui matkalaukullinen esineitä, joiden tarkoituksena on innostaa lapsia ja aikuisia yhteisleikkiin. Matkalaukun on tarkoitus olla kaikkien ryhmien saatavilla.

[Click here to enter text.](#)

ASIASANAT:

maahanmuuttajuus, monikulttuurinen varhaiskasvatus, leikki, varhaiskasvattaja leikin tukijana

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme of social services

Spring 2018 | 36

Mari Isotalo & Johanna Mäki

PLAY OF CHILDREN WITH IMMIGRANT BACKGROUND IN DAY-CARE CENTER

- early childhood educator's role in supporting the play

The goal of this project was to find means for early childhood educators for supporting and enriching the play of especially children with immigrant background, in a day-care center group. The aim was to create concrete material, which can be used later in day-care center groups.

The project was fulfilled in Turku, Orminkuja day-care center, where there are lots of children with immigrant background. According to the early childhood education curriculum, the role of play is emphasized as a central method.

The theoretical framework builds around immigrancy, play, and the meaning of play. In addition, multicultural early education, as well as the role of early educator in supporting the play, is scrutinized.

Our research methods were observation, group interview, and case-study. We also gathered information with a questionnaire from all the groups in the day-care center. As a concrete output, we constructed a suitcase full of items, which can be used for inspiring children and adults in joint play. The suitcase is supposed to be available for all the groups in a day-care center.

KEYWORDS:

immigrancy, multicultural day-care, play, early childhood educators as supporter of play

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT	7
3 MAAHANMUUTTAJANA SUOMESSA	9
3.1 Maahanmuuton kohtemaana Suomi	9
3.2 Kotoutuminen ja sitä tukevat toimet	9
3.3 Yksilö- ja yhteisökeskeisyys eri kulttuureissa	10
4 MAAHANMUUTTAJATAUSTAINEN LAPSI VARHAISKASVATUKSESSA	12
4.1 Monikulttuurinen varhaiskasvatus	12
4.2 Kaksikieliseksi kasvamassa	13
5 LEIKKI	16
5.1. Mitä leikki on?	16
5.2. Leikin kehitysvaiheet	17
5.3. Leikki ja oppimisympäristö maahanmuuttajataustaisen lapsen kotoutumisen tukena	18
6 VARHAISKASVATTAJA MAAHANMUUTTAJALAPSEN LEIKIN TUKIJANA	20
6.1. Toimintaympäristön rakentaminen	20
6.2. Elementtejä leikin tukemiseen	21
7 KEHITTÄMISTYÖN ETENEMINEN	23
7.1. Kehittämistyön aikataulu	23
7.2. Kehittämistyössä käytetyt menetelmät	24
7.3. Case- tutkimuksen vaiheet	25
8 KEHITTÄMISTYÖN TUOTOS	29
8.1 Matkalaukku	29
8.2. Hyödynnettävyys ja käyttömahdollisuudet	30
9 ARVIOINTI JA POHDINTA	31
9.1 Arviointi kehittämistyön toteutuksesta	31
9.2 Kehittämishanke ammatillisesta näkökulmasta	31

LÄHTEET

33

LIITTEET

Liite 1. Kyselylomake

Liite 2. Matkalaukku- info

KUVAT

Kuva 1. Matkalaukku

12

1 JOHDANTO

Kehittämistyönämme oli tutkia miten varhaiskasvatuksen työntekijät voivat edistää maahanmuuttajataustaisen lapsen leikin kehittymistä. Toteutimme kehittämistyömme vuoden 2017 syksyn ja talven aikana. Työn tuotoksena on tieto- ja ideapaketti koottuna matkalaukkuun, päiväkotiryhmien käyttöön, aikuisen ja lasten yhteisleikin mahdollistamiseksi.

Kehittämistyö suunnattiin päiväkotiin, jossa on paljon maahanmuuttajataustaisia lapsia, ja joiden suomenkielentaito on vasta kehittymässä. Työmme tavoitteena on saada huomiota kiinnitetyksi leikkiin ja sen tärkeyteen sekä korostaa varhaiskasvattajan mahdollisuuksia auttaa lasta kehittymään leikkijänä.

Työmme tietoperusta pohjautuu maahanmuuttajuuteen ja sen sekä kaksikielisyyden luomiin erityispiirteisiin, sekä maahanmuuttajataustaisen lapsen leikin tukemiseen varhaiskasvatuksessa.

Tässä kehittämisraportissa esittelemme ensin kehittämistoiminnan lähtökohdat, eli hankkeen taustat ja tarpeellisuuden. Kuvaamme kehittämistyön etenemistä ideointi- ja suunnitteluvaiheesta hankkeen päättämiseen asti. Esittelemme myös käyttämämme kehittämismenetelmät sekä toteutusvaiheen etenemisen.

Lopuksi arvioimme työn toteutusta ja tuotosta. Pohdimme kehittämistyötä lastentarhanopettajan ammatillisesta näkökulmasta sekä omaa ammatillista kasvuamme kehittämistyön aikana.

Kehittämistyömme on tarpeellinen ja ajankohtainen koska varhaiskasvatuksen piirissä on, ja tulee olemaan, paljon maahanmuuttajataustaisia lapsia, ja koska uuden varhaiskasvatussuunnitelman myötä leikki ja sen tuomat mahdollisuudet nostetaan tärkeään osaan varhaiskasvatuksessa.

2 KEHITTÄMISTYÖN LÄHTÖKOHDAT

Toinen opiskelijoista työskentelee Varissuon päivähoitoyksikössä, Orminkujan päiväkodissa. Orminkujan päiväkotona on noin 50- paikkainen päiväkotona, jossa toimii neljä ryhmää. Varissuo on asuinalueena maahanmuuttajapainotteinen, joten suurin osa päiväkodin lapsista on vähintään kaksikielisiä, ja lapsilla on keskenään hyvin erilaisia kulttuuritaustoja. Lapsen molemmat vanhemmat voivat olla vasta Suomeen tulleita, tai toinen vanhemmista on ollut jo kauemmin Suomessa. On myös perheitä, joissa molemmat vanhemmat ovat jo pienenä tulleet Suomeen tai syntyneet täällä. Suuntasimme opinnäytetyömme case- tyyppisen tutkimusaiheen tämän päiväkodin yhteen ryhmään. Ryhmässä on 17 lasta, joista 14 on jotain muuta kuin suomea äidinkielenään puhuvia.

Työssämme taustoiltaan monikulttuuristen ja äidinkielenään muuta kuin suomea puhuvien lasten parissa olemme huomanneet, että jotkin lapset tarvitsevat apua leikkimiseen ja leikkitaitojen kehittymiseen. Yhteisen kielen puuttuminen tai vajavaisuus tuo haasteita esimerkiksi yhteisleikin aloittamiseen ja eteenpäin viemiseen. Aikuista tarvitaan useasti ja intensiivisesti lasten apuna. Lapset tarvitsevat apua ja tukea kielellisiin seikkoihin, sekä kielen puutteellisuuden vuoksi moniin muihin ilmiöihin ja tapahtumiin, joita päivän mittaan kohtaavat. Lasten keskenään hyvinkin erilaiset kielelliset taidot ja valmiudet tuovat haastetta päiväkotipäivien kulun suunnitteluun. Ryhmän sisällä tarvitaan yhteisiä toimintatapoja, jotta lasten tarpeet tulisivat mahdollisimman tasavertaisesti huomioiduiksi.

Mielestämme leikin ja leikkillisyyden pitäisi tulla esiin lapsen elämässä joka päivä. Leikkiä voi käyttää esimerkiksi myönteisen ilmapiirin luomisessa, tai vaikeiden asioiden käsitteilyssä. Leikkiin liittyvä yhteistoiminta on mahdollisuus aikuisellekin heittäytyä, oppia itsestä ja lapsesta.

Ryhmässä, jossa on paljon maahanmuuttajataustaisia lapsia, on mielestämme tärkeää että varhaiskasvattajat kiinnittävät huomiota leikin laatuun. Leikkiminen ja hyvät leikkitaidot ovat tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaista kehitystä. Aikuinen voi omalla toiminnallaan vaikuttaa suotuisasti tähän kehitykseen.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa korostetaan leikin merkitystä keskeisenä toimintatapana. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänä on luoda edellytykset leikille, mahdollistaa leikkiminen, sekä havainnoida leikkiä. Vasun oppimiskäsitys pohjautuu

näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana, jolle leikki on merkityksellistä uuden oppimisen kannalta. Varhaiskasvatuksessa lapsille tulee järjestää heitä kiinnostavaa, tavoitteellista ja sopivasti haastavaa toimintaa. Lisäksi uusilla opittavilla asioilla tulee olla yhteys lapsen henkilökohtaiseen kokemus- ja kulttuuritaustaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016).

3 MAAHANMUUTTAJANA SUOMESSA

3.1 Maahanmuuton kohdemaana Suomi

Suomeen suuntautuvaa maahanmuuttoa ovat 1990-luvun alusta lähtien hallinneet humanitaariseen ja etnisyyteen perustuvat syyt, sekä avioliittoihin pohjautuva maahanmuutto. Varsinaisesti Suomesta tuli maahanmuuton kohdemaana, kun maahanmuutto Neuvostoliiton romahtamisen seurauksena vapautui ja Suomeen alkoi saapua inkerin-suomalaisia paluumuuttajia. Entisen Jugoslavian alueen ja somalialaisten turvapaikanhakijoiden myötä sekä pakolaisten että turvapaikanhakijoiden määrät Suomessa lisääntyivät voimakkaasti 1990-luvun alkupuolella. (Alitolppa-Niitamo & Söderling 2005, 7–8.)

2000-luvulle tultaessa maahanmuuttajien määrä alkoi Suomessa kasvaa ja parin viimeisen vuoden aikana maahamme on muuttanut vuosittain noin 30 000 henkeä. Suomessa asuvista ulkomaalaisista lähes 65 prosenttia asuu Suomen kymmenessä suurimmassa kaupungissa. (Väestöliitto 2017.) Suomen väestöstä 6,2 prosenttia oli ulkomaalaistaustaisia vuonna 2015. Ulkomaalaistaustaisella tarkoitetaan ihmisiä, joiden molemmat vanhemmat ovat syntyneet ulkomailla. Toisen polven maahanmuuttajia, jotka ovat syntyneet Suomessa, oli vuonna 2015 53 122 henkilöä. Suomessa puhutaan nykyään yli sataa kieltä, joista suurimmat kieliryhmät ovat venäjä, viro, somali, englanti ja arabia. (THL 2017.)

Suomen kansallisessa lainsäädännössä keskeisiä lakeja maahanmuuton ja maahanmuuttajien oikeuksien kannalta ovat ulkomaalaislaki, laki kansainvälistä suojelua hakvien vastaanotosta, kansalaisuuslaki, yhdenvertaisuuslaki ja kotouttamislaki. Lainsäädäntöön vaikuttavat Suomen ratifioimat useimmat kansainvälistä muuttoliikettä koskevat sopimukset, kuten YK:n pakolaissopimus, Euroopan ihmisoikeussopimus sekä YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. (Makkonen & Koskeniemi 2013, 61; 71.)

3.2 Kotoutuminen ja sitä tukevat toimet

Maahanmuuttajien kotoutumisella tarkoitetaan tapahtumaketjua, jossa maahanmuuttaja saa tietoa ja oppii toimintatapoja sekä taitoja, joiden avulla tulee osalliseksi yhteiskunnassa. Hän myös luo itselleen sosiaalisia verkostoja osana kotoutumisprosessia. Edellytyksenä onnistuneelle kotoutumiselle on se, että poliittisten päättäjien, viranomaisten

ja valtaväestön asenteet ja toimintatavat luovat kotoutujalle mahdollisuuden toimia yhteiskunnassa tasa-arvoisesti. Jotta kotoutuminen olisi toimivaa, on maahanmuuttajien voitava ylläpitää omaa kulttuurista erityisyyttään niin, että he kuitenkin tunnustavat yhteiskunnan lait ja pelisäännöt. (Alitolppa-Niitamo & Säävälä 2013, 7.)

Toimenpiteitä, joilla viranomaiset edistävät uusien maahanmuuttajien kotoutumista, kutsutaan kotouttamiseksi. Kotouttamista säätelee laki kotoutumisen edistämisestä. Tämä laki takaa kaikille maahanmuuttajille oikeuden sosiaali- tai TE-toimistoissa tehtävään alkukartoitukseen, jonka mukaan kotoutumisen tukea tarvitsevalle henkilölle laaditaan kotouttamissuunnitelma. Kotouttamissuunnitelma on aina yksilöllinen ja se laaditaan 17–64-vuotiaille työttömille työnhakijoille TE-toimistoissa. (1386/2010.) Muille kuin työttömille työnhakijoille kotouttamissuunnitelma tulee laatia asuinkunnan toimesta. Tähän ryhmään kuuluvat mm. kotiäidit, lapset ja nuoret. Suunnitelmaan tulee kirjata koulutus sekä muut mahdolliset tukitoimenpiteet, joiden avulla voidaan edistää maahanmuuttajan osallisuutta ja työllistymistä suomalaisessa yhteiskunnassa. Keskeisiä päämääriä kotoutumiselle ovat lain mukaan tarpeellinen kieli- ja ammattitaito, pääsy työelämään ja mahdollisuus pitää yllä omaa kieltä sekä kulttuuria. (Alitolppa-Niitamo & Säävälä 2013, 8–9; Turtiainen 2013, 193.) Virallisten toimenpiteiden lisäksi kotoutumista tulee edistää lähiyhteisöissä ja arjen tilanteissa esim. päiväkodeissa, kouluissa, työpaikoilla ja harrastustoiminnassa (Työ- ja Elinkeinoministeriö 2017).

3.3 Yksilö- ja yhteisökeskeisyys eri kulttuureissa

Yhteiskunnan monikulttuurisuudella tarkoitetaan sitä, että yhteiskunnan julkiset ja yksityiset toimijat edustavat erilaisia kulttuurisia piirteitä ja tapoja. Yleinen, kaikille ihmisille yhteinen kulttuuri ja arvomaailma ovat usein vallalla julkisen alueen kulttuurissa, kun taas yksityisellä alueella on monia eri tavoin toimivia henkilöitä ja yhteisöjä. (Monikulttuurinen työyhteisö 2015.) Multikulttuurisuus- termiä käytetään silloin, kun monikulttuurisuudella viitataan poliittiseen ajattelutapaan. Multikulturalismin mukaan yhteiskunnassa tulee edistää kulttuurivähemmistöjen mahdollisuuksia omien ajattelu- ja toimintatapojensa säilyttämiseen ja myös vahvistamiseen. (Alitolppa-Niitamo & Säävälä 2013, 7.)

Huolimatta siitä, että eri alueiden kulttuurit eroavatkin toisistaan, maailma voidaan jakaa karkeasti kahteen kulttuuripiiriin, joista toinen korostaa yksilöllisyyttä, toinen yhteisöllisyyttä. Perusteena tällaiselle jaottelulle pidetään perhekäsitystä, joka vaikuttaa yksilön minäkuvaan, perheen sisäisiin suhteisiin, suhteisiin lähiympäristön kanssa sekä näin koko yksilön elämäkuvaan. (Väestöliitto 2017.)

Yksilökeskeisen kulttuurin ominaispiirteisiin kuuluu se, että ihmisellä on omat mielipiteet ja tarpeet. Toimintaa perustellaan sillä, mikä on ihmiselle itselleen edullista ja nautittavaa. Yksilökeskeisessä kulttuurissa yksilö päättää itse omista valinnoistaan ja myös kantaa niistä vastuunsa. Perheellä tarkoitetaan ydinperhettä ja lasten kasvatuksessa korostuu ajatus itsenäisyydestä. Perusoletus on, että jokainen huolehtii pääasiassa itsestään sekä omasta ydinperheestään. Jokaisen tulee maksaa veronsa ja yhteiskunnan tulee huolehtia esim. heikommassa asemassa olevista kansalaisista ja vanhuksista. (Halme & Vataja 2011, 59; Väestöliitto 2017.)

Yhteisökeskeisessä kulttuurissa identiteetti perustuu ryhmään, jonka jäseneksi kukin syntyy. Ryhmän jäseneksi voi tulla myös adoption tai avioliiton kautta. Yhteisö voi olla esim. niin sanottu laajennettu perhe, klaani, heimo tai vaikkapa kyläyhteisö. Yksilö on riippuvainen yhteisöstä ja yhteisön etu on sen kaikkien jäsenten etu. Ihmisen asema yhteisössä määrittää hänen velvollisuutensa ja niiden pohjalta hänen tulee toimia roolimallina muille yhteisön jäsenille. Yhteisöllisessä kulttuurissa perhekäsitys on laajempi kuin yksilöllisyyttä korostavassa kulttuurissa ja siihen kuuluu jäseniä useammasta sukupolvesta. Laajennetun perheen jäsenet ovat toisistaan riippuvaisia sekä henkisesti että aineellisesti. Monet kollektiiviset kulttuurit edellyttävät, että kaikki perheenjäsenet osallistuvat huonompiosaisista perheenjäsenistä huolehtimiseen. (Väestöliitto 2017.)

Jako yhteisöllisyyttä tai yksilökeskeisyyttä arvostaviin kulttuureihin saattaa vaikuttaa keinotekoiselta, mutta tutkimusten mukaan erot ovat näkyviä erityisesti tavoissa kasvattaa lapsia. Kulttuureissa, joissa pidetään keskeisenä, että lapset oppivat toimimaan osana yhteisöä ja kunnioittamaan muita, perhe ja laaja suku ovat keskeisessä asemassa. Yksilökeskeisessä kulttuuripiirissä vanhemmat arvostavat sitä, että lapsi kykenee jo varhain ottamaan vastuuta itsestään sekä kehittämään käsityksen omasta minästään sekä toiminnastaan. (Isosävi & Kuittinen 2013, 81–82.)

4 MAAHANMUUTTAJATAUSTAINEN LAPSI VARHAISKASVATUKSESSA

4.1 Monikulttuurinen varhaiskasvatus

Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa monikulttuurisuuskasvatuksen perustana on YK:n Lapsen oikeuksien sopimus. Sopimus määrittelee, että lapsen oikeudet koskevat kaikkia lapsia ilman lapsen tai hänen vanhempansa ihonväriin, rotuun, sukupuoleen, kieleen, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, uskontoon, kansalliseen, sosiaaliseen tai etniseen alkuperään, vammaisuuteen, varallisuuteen, syntyperään tai muuhun seikkaan perustuvaa erottelua. Sopimuksen mukaan kantavana periaatteena on lapsen oikeus elämään, tasa-arvoiseen kohteluun sekä täysipainoiseen kehittymiseen. Myös lapsen mielipiteet tulee huomioida. (Eerola-Pennanen 2016, 235.)

Varhaiskasvatuslain 2 a § (8.5.2015/580) määrittelee, että ”varhaiskasvatuksen tavoitteena on antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa” (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 15).

Varhaiskasvatuksessa tulee edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, joita ovat mm. tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja moninaisuus. Henkilöstön tehtävänä on luoda ilmapiiri, joka on moninaisuutta kunnioittava. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on luoda pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle, joka muodostuu tietojen, taitojen, asenteiden, arvojen ja tahdon kokonaisuudesta. Tarve laaja-alaiselle osaamiselle lähtee muutoksista ympäröivässä maailmassa. Se, että lapselle kehittyy laaja-alaista osaamista, edistää hänen kasvuaan sekä yksilönä että yhteisönsä jäsenenä. Laaja-alainen osaaminen alkaa kehittyä jo varhaislapsuudessa ja kehittyminen jatkuu läpi koko elämän. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 19; 21.)

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa, jolloin myös sosiaalisten- ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitys korostuu. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänä on osaltaan edistää lasten vuorovaikutus – ja ilmaisutaitoja sekä kulttuurista osaamista. Henkilöstö rohkaisee ja

ohjaa lapsia tutustumaan toisiin ihmisiin, kulttuureihin ja kieliin. Oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtäminen on edellytys toimivalle vuorovaikutukselle erilaisista taustoista tulevien ihmisten välillä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 22–23.)

Varhaiskasvattajan arvoviitekehyksen tulee olla selkeä. Hänen on tunnistettava sekä työstettävä omaa arvomaailmaansa ja määriteltävä arvokeskustelun kautta oma ihmis käsityksensä. Työntekijän tulee tiedostaa ja ymmärtää, että kaikkien ihmisten käyttäytyminen, ajattelu ja käsitykset eivät perustu samanlaisille kulttuurisille normeille ja asenteille, eivätkä samanlaiselle maailmankuvalle. Kulttuuritietoinen varhaiskasvattaja kykenee kohtaamaan perheet yhdenvertaisesti ja ennakkoluulottomasti. Varhaiskasvattajan tulee tutustua jokaisen uuden lapsen kulttuuriin ja myös kunnioittaa ja arvostaa niitä. (Halme & Vataja 2011, 99–100.)

Laadukas varhaiskasvatus ja pedagogisen työn arviointi luovat perustan myös maahanmuuttajataustaisten lasten varhaiskasvatukselle. Työntekijöiden hyvän kasvatustaitonsa kautta voidaan löytää tavoitteet, sisällöt ja menetelmät, joilla tuetaan lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä. Lasten yksilölliset vahvuudet ja tuentarpeet huomioidaan toiminnan tavoitteita ja sisältöjä suunniteltaessa. Tukitoimet, jotka liittyvät maahanmuuttajataustaisen lapsen kehitykseen tulee sisällyttää osaksi lapsiryhmän toimintaa esim. toimimalla pienryhmissä ja kiinnittämällä huomiota siihen, että lapsi kykenee jäsentämään päiväkotipäivää mm. kuvien avulla. (Kivijärvi 2016, 252–253).

4.2 Kaksikieliseksi kasvamassa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016, 47) mukaan lapsen kieleen ja kulttuuriin liittyvät asiat koskevat kaikkia varhaiskasvatukseen osallistuvia lapsia. Vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset valmiudet ja taustat rikastuttavat yhteisöjä monin tavoin. Kun varhaiskasvatus on kieli- ja kulttuuritietoista, sekä kielet ja kulttuurit että erilaiset katsomukset ovat luonteva osa varhaiskasvatuksen kokonaisuutta. Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen kaksi- ja monikielisessä ympäristössä. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lapsen mahdollisuutta omien kulttuuritaustojensa ilmentämiseen sekä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista henkilöstön, huoltajien ja kulttuuriyhteisöjen yhteistyöllä.

Kieli ja vuorovaikutus muiden ihmisten kanssa ovat keskeisiä lapsen kehityksessä. Kieli luo pohjan ajattelulle, havaitsemiselle, tuntemiselle ja tietämiselle. Kielen avulla luodaan yhteyttä toisiin ihmisiin. Lapsi opettelee ja oppii kieltä omaehtoisesti leikin ja muiden hänelle ominaisten toimintojen kautta. Lasten taustat ovat nykyään monikulttuurisia ja moninaisia. Aikuisen tulee olla tarkkaavainen, sillä kielen ja puheen alueen ongelmat ennakoidaan usein hankaluuksia myös sosiaalisissa taidoissa. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 5.)

Äidinkieli antaa maahanmuuttajalle jatkuvuutta ja juuret. Se on osa ihmisen persoonallisuutta ja kieli mahdollistaa tietoisuuden omasta itsestä, moraalin ja etiikan. Kielen osuus kaikelle oppimiselle on suuri ja kielen oppiminen vaikuttaa oleellisesti lapsen kokonaiskehitykseen. Äidinkieli on lapselle ajattelu- ja tunnekieli, jonka säilyminen on vanhempien ja lapsen välisen vuorovaikutuksen edellytys. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden tulee osoittaa kiinnostusta ja arvostusta lapsen äidinkieltä kohtaan. Yhdessä vanhempien kanssa sovitaan, miten lapsen äidinkieltä tuetaan. Vanhemmat voivat esimerkiksi käydä päiväkodissa käsiteltyjä teemoja kotona läpi lapsen äidinkielellä. Tämä ei poista vanhempien ensisijaista vastuuta lapsen oman äidinkielen säilymisestä, vaan vanhempien tulee toimia aktiivisesti uudessa ympäristössä lapsen oman äidinkielen oppimista tukien. (Halme & Vataja 2011, 15–17.)

Oppiminen tapahtuu lapsen ja ympäristön välisessä vuorovaikutuksessa. On tärkeää, että aikuinen huomioi lapsen pienetkin puheyritykset ja aloitteet. Varhaiskasvatuksessa kaikki lapsiryhmän aikuiset ovat vastuussa lapsen kielen opettamisesta ja jokaisen ryhmän aikuisen tulee arvioida omaa vuorovaikutustaan lapsen kanssa. Ryhmän aikuisten tulee miettiä, miten lapsi, joka ei vielä osaa suomen kieltä pystyy ilmaisemaan omia ajatuksiaan ja toiveitaan. (Halme & Vataja 2011, 23.)

Leikkitoiminta on osa maahanmuuttajataustaisten lasten suomen kielen opetusta. Leikki on silta kulttuurien välillä ja leikin kautta lapset tutustuvat uuteen kulttuuriin. Leikki on luonteva tapa vuorovaikutukselle ja se luo lapselle myös lähikehityksen vyöhykkeen, jolloin motivaatio leikkiin ohjaa lasta ylittämään arkipäivän osaamisensa. Maahanmuuttajataustaisen lapsen pulmat leikeissä johtuvat usein siitä, että lapsi ei osaa suomea, eikä näin ollen hallitse leikin vuorovaikutusta. Aikuisen tulee auttaa lasta löytämään ystäviä ja lapselle mieluisia leikkejä sekä tukea lasta leikissä vaadittavan sanaston opettelussa. Sosiaaliin tilanteisiin tarvittava kieli helpottaa lapsen integroitumista vertaisryhmään ja lisää osallisuutta. Lapsi kokee leikkitalanteet turvallisina ja näin ollen taitojen kokeileminen leikissä on usein helpompaa. Leikki on lapselle ominaisin tapa toimia ja oppia, joten

leikkiympäristön muokkaaminen kielenoppimista tukevaksi on varhaiskasvattajan keskeinen tehtävä. (Halme 2011, 98.)

Kieli- ja kulttuuriympäristön tulee lähteä lapsen tarpeista ja kiinnostuksen kohteista ja sen tulee palvella ryhmän kaikkia lapsia. Kieliympäristön kehittäminen on oleellinen osa varhaispedagogiikkaa. Kasvattajayhteisön yhteistyöllä voidaan rakentaa ja muokata monikulttuurinen ja –kielinen oppimisympäristö tarkoituksenmukaiseksi lapsen kannalta. (Halme 2011, 98 -99.)

5 LEIKKI

5.1. Mitä leikki on?

Leikki on lapsen vapaaehtoista toimintaa, joka on sisäisesti motivoitunutta. Kun lapsi leikkii, hän samalla tutustuu ympäristöönsä, jakaa kokemuksiaan muiden kanssa ja oppii uusia asioita. Leikin lopputulos ei aina ole tärkeä, vaan leikin antama keksimisen ja toiminnan ilo. (Lyytinen & Lautamo 2014, 226.) Leikki lähtee lapsesta, mutta muut leikkijät (lapset tai aikuiset), leikkiympäristö ja käytettävissä olevat leikkivälineet antavat leikille mahdollisuuksia sekä asettavat rajoja. Leikki välittää kulttuurista perinnettä ja se onkin aina tärkeä osa eri yhteisöjen kulttuurihistoriaa. (Helenius & Lummelahhti 2013, 9.) Varhaiskasvatusikäisten lasten oppimiselle leikki on merkityksellistä. Se motivoi lasta ja tuottaa iloa. Leikin kautta lapset omaksuvat tietoa sekä oppivat monia taitoja. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016, 20.)

Lapset keksivät itse sisällön ja muodot omaehtoisiin luoviin leikkeihinsä. Näissä leikeissä he muuntavat arjen tapahtumia leikkiin sopiviksi omien kokemustensa, elämystensä ja konkreettisten tietojensa pohjalta. Leikin aiheeksi lapset valitsevat usein itselleen tärkeän ja läheisen teeman. (Vähälä 2004, 41.) Leikkijöille leikki on heidän oma maailmansa ja leikin ydin heidän sisäinen kokemuksensa. Aikuisen tulee havainnoida lapsen leikkiä, jotta lapselle oleelliset asiat tulevat nähdyiksi ja kuulluiksi. (Vehkalahti & Urho 2013, 17–19.) Leikin kautta aukeaa yhteys lapsen ja aikuisen välille. Aikuisen osallistuminen leikkiin on lapselle merkityksellistä, ja tärkeää on, että aikuisella on leikissä jokin rooli. Ruotsalaisen pedagogiikan professorin Ingrid Pramling - Samuelssonin mukaan lasten ja aikuisten välinen läheisyys lisääntyy, kun aikuinen osallistuu leikkiin. Tällöin myös aikuinen havaitsee herkemmin lasten tarpeita. Kun aikuinen tulee mukaan yhteisen tekemisen ja oppimisen prosessiin sekä luopuu auktoriteetista, lasten aloitteellisuus ja oppimismotivaatio lisääntyvät. (Järvinen & Mikkola 2015, 50.)

Olellinen osa varhaiskasvatusta on leikkiympäristön luominen sekä sen ylläpitäminen ja uudistaminen. Leikkiympäristön rakentaminen perustuu kasvattajien asiantuntemukseen leikkikulttuurista ja leikin kehitysvaiheista. Myös lasten ajankohtaiset kiinnostuksen aiheet tulee huomioida leikkiympäristöä muokattaessa. Lasten ikä ja kehitystaso tulee

ottaa huomioon sekä sisä- että ulkotilojen suunnittelussa. (Ops Pirkkala, 2016.) Pitkäkestoisen leikin syntymiseen tarvitaan tilaa, rauhaa ja aikaa. Tärkeää on, että lasten saatavilla on sopivia materiaaleja ja leikkivälineitä. Leikki ei pysy aina paikallaan, joten oppimisympäristöjen tulee joustaa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016.)

Lapsen mahdolliset kehitykselliset haasteet näkyvät todennäköisesti myös hänen leikki- taidoissaan. Esimerkiksi oman toiminnan ohjauksen, ajattelun tai kielellisten ongelmien on todettu heijastuvan lapsen leikistä. Hyvät leikkitaidot ovat edellytys luovalle oppimiselle, ja ne edesauttavat myöhempäänkin oppimista esimerkiksi koulussa. (Koivunen & Lehtinen 2015, 166.)

5.2. Leikin kehitysvaiheet

Leikki tulee lapsen elämään alusta asti aikuisten ja vanhempien lasten mukana, yhteisenä toimintana osaavamman kanssa. **Kontakti- ja sylileikit** vahvistavat leikkittäjän ja lapsen välistä yhteyttä ja kokemusta hyväksytyksi tulemisesta. Ne myös rakentavat ennakkoehtoja puheenkehitykselle. (Helenius & Korhonen, 2016, 71–72.)

Leikin kehitys kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana on nopeaa. Aluksi vallitsevina ovat toiminta ja **esineleikit**, jotka ovat kestoltaan lyhyitä, teemoiltaan pikaisesti vaihtuvia ja luonteeltaan liikkuvia. Lapsi oppii jäsentämään toimintojaan vähitellen varhaisten fyysisten, sosiaalisten ja kulttuuristen kokemusten kautta. Leikkivälineenä tärkeitä ovat oma keho sekä erilaiset esineet. Lapsi tutkii ympäristöään ja kartuttaa kokemuksiaan mm. kontaten, kävellen, kiipeillen ja juosten. Ensimmäisen ikävuoden loppupuolella esinetoinnot vähitellen alkavat eriytyä, leikkivälineiden käyttö monipuolistuu ja lapsi pystyy tarkoituksenmukaisesti yhdistämään esineitä toisiinsa. (Lyytinen & Lautamo 2014, 226–227.)

Symbolinen leikki alkaa toisen ikävuoden alkupuolella. Symbolisessa leikissä lapsi korvaa esineitä toisilla, alkaa antaa niille erilaisia merkityksiä ja siirtää itselleen tehtyjä toimintoja toisiin. Lapsen halusta kommunikoida ja jakaa muiden kanssa kokemuksia, kertoo leikin laajeneminen toisiin ihmisiin ja esineisiin. Symbolista leikkiä luonnehtii opittujen ajatus- ja toimintakaavioiden siirtäminen uusiin kohteisiin ja mielihyvä, joka siitä syntyy. (Lyytinen & Lautamo 2014, 227.)

Noin kolmevuotiaana lapsi alkaa kiinnostua **rakenteluleikeistä**. Tämän ikäisten rakenteluleikit voivat olla yksinleikkiä tai rinnakkaisleikkiä, jolloin jokaisella leikkijällä on omat

välineensä, mutta leikin teema saattaa kuitenkin olla yhteinen. (Lyytinen & Lautamo 2014, 228.) Rakentaessaan lapsi kehittää ja hallitsee maailmaansa. Leikin avulla hän myös rakentaa omaa minäänsä ja ajatteluaan. (Vehkalahti & Urho 2013, 37.)

Kolmea ikävuotta lähestyttäessä lapsi saavuttaa **roolileikkien** vaiheen. Aluksi roolitoiminnot ovat lyhyitä tapahtumasarjoja ja lapsi tarvitsee niiden toteuttamiseen aikuisen apua. Roolileikit sisältävät paljon kuvitteellista leikkiä ja leikin aiheeseen liittyvää neuvottelua ja sopimista. Lasten yhteiset kokemukset leikin aiheesta ovat edellytys kuvitteellisille leikkitoiminnoille. (Lyytinen & Lautamo 2014, 229.) Roolileikkien myötä leikki alkaa muuttua pitkäjänteisemmäksi ja kun lapselle kehittyy kyky omaksua rooli, hän alkaa vähitellen siirtyä pikkulapsi-ikästä leikki-ikään. Roolileikeissä lapsi tutkii ilmiöitä ympäristössään, rakentaa minäänsä ja pohtii hyvän ja pahan kysymyksiä. (Helenius & Korhonen 2016, 76–77.)

5-6- vuoden ikäisenä lapsi alkaa kiinnostua **sääntöleikeistä**, joita ovat esim. lauta- ja muistipelit sekä perinteisiin pohjautuvat usean lapsen piha- ja ulkoleikit. (Lyytinen & Lautamo 2014, 229.) Sääntöleikeillä on tietty tavoite ja siihen pyritään kullekin leikille tyypillisellä tavalla. Leikki on useamman lapsen yhteinen ja jokaisella leikkijällä on siinä oma roolinsa tai tehtävänsä. Tärkeää on, että sääntöjen omaksumisen lisäksi kaikilla on tiedossa leikin kulku ja päämäärä, kaikki toimivat yhdessä ja sitoutuvat leikkiin. (Helenius & Lummelahki 2013, 157)

5.3. Leikki ja oppimisympäristö maahanmuuttajataustaisen lapsen kotoutumisen tukena

Sekä leikillä että vertaisryhmällä on tärkeä merkitys maahanmuuttajataustaisen lapsen kotoutumiselle. Leikin kautta lapsi oppii sosiaalisia taitoja ja pääsee jäseneksi vertaisryhmään. Leikin ja vuorovaikutuksen myötä lapsen kieli alkaa kehittyä ja puhe lisääntyy. Mikäli lapsella on mahdollisuus käyttää päiväkotipäivän aikana äidinkieltä leikeissään, leikit ovat pitkäkestoisempia ja monipuolisempia kuin suomen kielellä. Tärkeää on myös asettaa maahanmuuttajalapsia leikkipareiksi suomalaislasten kanssa ja rohkaista ystävyyssuhteita, jolloin kommunikaatio alkaa kehittyä luonnollisesti. (Halme & Vataja 2011, 89–90.)

Monissa kulttuureissa leikki nähdään ajanvietteenä eikä sitä pidetä tärkeänä. Varhaiskasvattajan tuleekin kertoa vanhemmille, että leikki on merkityksellistä lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta. Vanhemmille kerrotaan, mistä leikeistä lapsi pitää, ja mitä hän on

oppinut leikkien kautta. Näin tuetaan leikkien siirtymistä myös kotiin. (Halme & Vataja 2011, 89.)

Laadukas oppimisympäristö tukee maahanmuuttajataustaisen lapsen integroitumista yhteiskuntaan ja suomen kielen oppimista. Oppimisympäristön suunnittelu, uudistaminen ja rakentaminen edistävät lasten arjen sujuvuutta ja tekevät toiminnasta mielekästä. Leikkivälineet ja -materiaalit tulee olla helposti saatavilla. Kun oppimisympäristö on toiminnallinen, maahanmuuttajataustainen lapsi pääsee mukaan suomenkielisten lasten leikkiin vähäiselläkin kielitaidolla. Oppimisympäristön tulee houkutella lapsia vuorovaikutukseen muiden lasten kanssa, monipuoliseen toimintaan ja suomen kielen käyttöön. Hyvin toteutettu oppimisympäristö antaa myös kasvattajalle mahdollisuuden havainnoida lasta ja hänen tarpeitaan sekä erityisesti suomen kielen kehittymistä. (Halme & Vataja 2011, 91; 94.)

Arvola ym. (2017,6) toteavat artikkelissaan ”Increasing Immigrant Children’s Participation in the Finnish Early Childhood Education Context”, että päiväkotiryhmän lasten keskinäiset, hyvät suhteet lisäävät maahanmuuttajataustaisen lapsen osallisuuden tunnetta. Osallisuuden tunne puolestaan on tärkeää lapsen suotuisalle kehitykselle. Varhaiskasvattajat voivat halutessaan luoda joustavia käytäntöjä päiväkodin arkeen lasten osallisuuden lisäämiseksi. Leikki on yksi hyvä tapa lisätä lasten keskinäistä vuorovaikutusta.

6 VARHAISKASVATTAJA MAAHANMUUTTAJALAPSEN LEIKIN TUKIJANA

6.1. Toimintaympäristön rakentaminen

Kasvattajien toiminta ja asenteet vaikuttavat lasten leikin suotuisaan kehitykseen ja leikin rikkauteen. Kasvattajalla tulisi olla kyky vastata lasten suoriin ja epäsuoriin leikkialoitteisiin tarkoituksenmukaisesti, mikä on keskeistä leikin tukemisessa. Usein leikin onnistumisen kannalta kasvattajan rooli leikin ohjaajana on tärkeä. Ohjaus voi olla joko suoraa tai epäsuoraa. Suoraa ohjausta on kasvattajan osallistuminen itse leikkiin. Epäsuoraa ohjaamista on esimerkiksi leikkiympäristön suunnitelmallinen luominen, ylläpitäminen ja uudistaminen lasten tarpeiden ja kehitysvaiheiden mukaan. (Koivunen & Lehtinen 2015, 163.)

Jyrki Reunamon (2014) tutkimuksen mukaan tuettua leikkiä päiväkotipäivän aamupäivästä on vain pieni osa. Tuettua leikkiä tarvitaan nimenomaan myös kielellisiä pulmia omaavien lasten parissa, esimerkiksi luovassa mielikuvitusleikissä. Hyviä keinoja leikin, ja samalla kielen kehityksen, tukemiseen ja herättelemiseen ovat esimerkiksi kuvien, kirjojen, oman kehon ja roolivaatteiden käyttö, sekä pienryhmätoiminta, joka mahdollistaa aidon ja kiireettömän vuorovaikutuksen sekä lasten kesken että yksittäisen lapsen ja aikuisen kesken. (Reunamo & Salomaa 2014, 43- 46.) Toimiessaan vuorovaikutuksessa, aikuinen ja lapsi yhdessä voivat luoda toimintaympäristön, jossa uusia opittavia asioita, leikkejäkin, kehitellään. Tuettu leikki on prosessi, jota aikuinen ei voi etukäteen määrittellä. Vaikka aikuinen on mukana, lapsi lopulta itse tuottaa uusia sisältöjä leikkiin oman lähikehityksen vyöhykeensä puitteissa. Tuettu leikki on yhteisesti jaettu kokemus. (Reunamo & Käyhkö 2014, 66.)

Pääkaupunkiseudulla toteutetun varhaiskasvatuksen leikin kehittämiskaudella havaitut seikat puhuvat sen puolesta, että aikuisen rooli paitsi leikin mahdollistajana, myös leikkijänä, on ehdoton. Yhteisleikki lisää aikuisen lapsituntemusta ja kasvattajan sitoutumisen leikkiin tukee monipuolisesti lapsen kasvua ja kehitystä. Leikkiä rajoittavat tai estävät toimintatavat on hyvä tiedostaa. Useita leikin edistymistä estäviä toimintatapoja kuten, että lapsi ei saa yhdistää esimerkiksi dinosaurisleikkiä ja palikoita, tai että toistuvasti

kesken leikin lapsen on lähdettävä tekemään jotain muuta, voidaan välttää ryhmän aikuisten yhteisillä sopimuksilla. (Pääkaupunkiseudun sosiaalialan kehittämiskeskus, 2016.)

Aikuinen voi olla mukana rakentamassa suurisuuntaisia leikkimaailmoja, tai osallistuminen voi olla lasten itse luoman leikin puitteissa tapahtuvaa ohjaamista ja opettamista. Opettamisen tarkoitus leikissä on esimerkiksi nostaa esille leikitapahtumaan liittyviä merkityksellisiä tapahtumia ja ilmiöitä, kielen rikastuttaminen sekä auttaa lapsia sisällyttämään omia kokemuksiaan leikkiin. Leikin sisällön ja juonen kehittelyn lisäksi aikuisen olisi hyvä osallistua myös kuviteltuihin tilanteisiin, heittäytyä leikkiin. (Helenius & Korhonen 2008, 113.)

6.2. Elementtejä leikin tukemiseen

Varhaiskasvatuksessa kasvatushenkilöstön tulee ymmärtää kielen keskeinen merkitys lapsen kokonaisvaltaisessa kehityksessä. Kielellä on keskeinen merkitys myös lapsen identiteetin rakentumisessa sekä yhteiskuntaan kuulumisessa. Kasvatushenkilöstö toimii lapselle kielellisenä mallina, ja heidän tehtävänä on rohkaista lasta käyttämään kieltä monipuolisesti. Lapselle tulee antaa aikaa ja luoda mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 30.)

Monipuolinen aistikanavien käyttö päiväkotiryhmässä on merkityksellistä silloin kun lapsen kielelliset taidot eivät ole riittävät yhteisten kokemusten jakamiseen. Visuaaliset, kinesteettiset ja auditiiviset viestit sekä eleet ja ilmeet ovat tärkeässä osassa. Samoin havainnollisuuteen, konkreettisuuteen ja toiminnallisuuteen on kiinnitettävä huomiota. (Arvola 173).

Kaikkien lasten taitojen tunnistamisessa ja tukemisessa ammattikasvattajien oikeantasoiset odotukset lapsia kohtaan, sekä oikeanlainen ymmärrys lapsen tilanteesta ovat avainasemassa. Nimenomaan jo varhaiskasvatuksessa huomion kiinnittäminen lapsen oppimista edesauttaviin tukimuotoihin ja pedagogisiin ratkaisuihin on parasta ennaltaehkäisyä eriarvoistuvien koulutuspolkujen syntyä varten. (Arvola 174.) Yhteisön kielellistä, katsomuksellista ja kulttuurista monimuotoisuutta ymmärtääkseen varhaiskasvatuksen henkilöstöltä edellytetään taitoa ymmärtää ja nähdä asioita eri näkökulmista sekä asettua toisen asemaan. Rakentava keskustelu erilaisista toiminta- ja ajattelutavoista on

tärkeää. Näin voidaan luoda myös uusia tapoja yhdessä toimimiseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 30.)

7 KEHITTÄMISTYÖN ETENEMINEN

7.1. Kehittämistyön aikataulu

Kehittämistyömme ajoittuu vuoden 2017 elokuun ja joulukuun välille. Kevään 2017 aikana olimme hahmotelleet omia, erillisiä töitämme. Molemmilla oli tarkoituksena suunnata kehittämiskohde aiheeseen, jossa keskiössä on maahanmuuttajataustainen lapsi varhaiskasvatuksessa. Kevään 2017 aikana tekemäämme omien opinnäytetöidemme ideointia ja suunnittelua pystyimme hyödyntämään yhteisessä työssämme syksyn aikana.

Syyskuussa 2017 oli opiskelijoiden ryhmätapaaminen. Tapaamisessa käydyissä keskusteluissa meille muotoutui ajatus yhdestä, yhteisestä opinnäytetyöstä, jossa keskitymme maahanmuuttajataustaisen lapsen leikkiin ja siihen, miten kasvatushenkilöstö voi tukea leikkiä ja sen kehitystä. Kiinnostus aiheeseen oli herännyt jo aiemmin työskennellessämme maahanmuuttajataustaisten, äidinkielenään jotain muuta kuin suomea puhuvien lasten kanssa. Leikki ja sen tukeminen varhaiskasvatuksessa ovat myös ajankohtaisia teemoja uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden myötä. Syyskuun aikana keskustelimme ensin hankkeen sisällöstä yhdessä ja toteutimme ryhmähaastattelun, jonka avulla kartoitettiin Orminkujan päivähoitoyksikön henkilöstön käsityksiä leikistä ja kasvattajan roolista leikin tukijana. Syyskuun lopussa tapasimme opinnäytetyötä ohjaavan opettajamme ja kävimme hänen kanssaan läpi opinnäytetyön teoreettista sisältöä ja hahmottelimme kehittämishankkeen toteutustapaa.

Lokakuun 2017 aikana perehdyimme aiheesta aiemmin tehtyihin tutkimuksiin ja kehittämishankkeisiin sekä kirjoitimme opinnäytetyön tietoperustaa. Ryhmähaastattelun kautta tarkoituksenamme oli ollut tiedonkeruun lisäksi innostaa henkilökuntaa lähtemään mukaan kehittämään kasvattajan osuutta maahanmuuttajataustaisen lapsen leikin tukijana. Annoimme jokaiselle päiväkotiryhmälle mahdollisuuden vastata muutamiin leikkiä koskeviin kysymyksiin saadaksemme selville varhaiskasvattajien näkemyksiä leikistä (Liite 1). Koska aihe ei herättänyt toivomaamme kiinnostusta, pohdimme lokakuun aikana, miten toteuttaisimme hankkeen niin, että saisimme lopputuloksesta konkreettisia välineitä ainakin oman työmme kehittämiseen. Päädyimme toteuttamaan case- tutkimuksen 3- 5-vuotiaiden ryhmässä, jossa maahanmuuttajataustaisia lapsia on 14, ja suomalaistaustaisia kolme.

Case- tutkimus toteutettiin marraskuun kahden ensimmäisen viikon aikana. Tutkimuksen jälkeen tarkastelimme projektin aikana tehtyjä havaintoja, ja kirjasimme niitä auki opin- näytetyöhön. Joulukuun aikana työstimme opinnäytetyömme lopulliseen muotoon.

7.2. Kehittämistyössä käytetyt menetelmät

Havainnointi

Lasten kanssa tehtävä työ edellyttää havainnointia, ja se on osa kasvattajan perusteh- tävää. Lapsilähtöinen toiminta perustuu havainnoinnille, joka on arviointi-, suunnittelu- ja toteutusprosessin perusta. Kasvattajalla tulisi olla havainnoiva työote, jolloin hän tekee jatkuvasti havaintoja lapsista, ryhmän toiminnasta ja toimintaympäristöstä. (Koivunen & Lehtinen 2015, 18). Havainnoinnin avulla saatu tieto mahdollistaa toiminnan lapsilähtöi- syyden sekä antaa kasvattajalle näkökulmia osallisuuden lisäämiseksi. Lapsihavain- nointi auttaa kasvattajaa mm. ymmärtämään lapsen käyttäytymisen takana olevia syitä, näkemään lapsen yksilönä, toimimaan yhteistyössä vanhempien ja muiden asiantuntijoi- den kanssa sekä saamaan käsityksen lapsen asemasta ja roolista ryhmässä. (Koivunen & Lehtinen 2015, 33- 35.)

Ryhmähaastattelu

Ryhmähaastattelun avulla voi kerätä asianosaisten käsityksiä kehitettävänä olevasta asiasta sekä kysyä mielipidettä esimerkiksi erilaisten toimintamallien eduista ja haitoista (Toikko & Rantanen 2009, 145). Ryhmähaastattelua voidaan käyttää kun osallistujilla on yhteinen työpaikka tai yhteisiä opiskelukokemuksia. On suositeltavaa että ryhmässä on 6-8- henkilöä. Ryhmähaastattelu on tiedonkeruumenetelmä, jonka avulla voidaan kerätä tietoa ja vaikuttaa ryhmän jäseniin. (Vuorela, 2006, 40- 41.)

Ryhmähaastattelu toteutettiin päiväkodin pedagogisen palaverin yhteydessä. Keskuste- lijoina oli päiväkodin kasvatushenkilöstöä sekä päiväkodin johtaja ja varhaiserityislasten- tarhanopettaja (Veo). Keskustelu nauhoitettiin. Keskustelemassa olivat päiväkodin joh- tajan ja varhaiserityisopettajan lisäksi kuusi kasvatustyöntekijää ja lähihoitajaopiskelija. Keskustelussa aiheena oli lasten leikki yleensä ja aikuisen rooli leikkien mahdollistajana. Todettiin, että vaikuttaa siltä, ettei osa lapsista osaa leikkiä, tai että heillä on vaikeuksia

aloittaa leikkiä. Keskusteltiin myös aikuisen taidosta heittäytyä leikkiin, ja ottaa käyttöön luovia tapoja lasten innostamiseksi.

Haastateltavat olivat selvittäneet lasten mielenkiinnon kohteita havainnoimalla. Mielenkiinnonkohteiden mukaisia elementtejä sekä leikkiä ja leikillisyyttä oli sisällytetty päiväkotipäivään motivoimaan lapsia leikkiin tai muuhun toimintaan. Aikuisen roolista lasten leikissä esiin tulleiden tunteiden ja erilaisten ilmiöiden selittäjänä keskusteltiin. Aikuisen rooliksi oli huomattu paitsi leikin laajentaja, myös leikkiin kätkeytyvien, aikuiselle mahdollisesti vaikeiden aiheiden hyväksyjä. Tällaisia aiheita ovat esimerkiksi sotaleikit ja kuolemaan liittyvät leikit. Leikissä esiin tulleiden muiden vaikeiden asioiden, ja niiden tuomien ilmiöiden selittäminen koettiin myös yhdeksi aikuisen tehtäväksi. Lasten puutteellisen kielitaidon tuomat haasteet tiedostettiin. Ryhmissä on huomattu, että kielelliset vaikeudet saattavat hankaloittaa esimerkiksi yhteisleikkiä ja leikin kehittymistä yleensä.

Case- tutkimus

Käytimme työssämme case- tutkimusta. Case- tutkimus on tutkimusstrategia, joka tarkoittaa tapaustutkimusta. Tutkittava tapaus voi olla esimerkiksi yritys tai yhteisö, tai pienempi ihmisryhmä, kuten tässä työssä. Tutkittavaa yksikköä tarkastellaan case- tutkimuksessa sen todellisessa ympäristössä. Käytimme tutkimuksessamme teorialähtöistä asetelmaa eli etsimme kirjallisuudesta teorioita ja käytäntöjä, joita sovelsimme case- tutkimukseemme. Case- tutkimuksessa tutkijalla on havainnoijan rooli. Raportointivaiheessa tutkijan on valittava, mitä hän ilmiöstä esittää, ja miten hän tutkimusraporttinsa rakentaa. Tutkimustulosten pohjalta voidaan esittää toimenpidesuosituksia. Case- tutkimus pyrkii kokonaisvaltaiseen ymmärrykseen tutkimusaiheeksi valitusta ilmiöstä. Tavoitteena on yhden tapauksen toimintaprosessien ja toimintalogiikan ymmärtäminen. Periaatteena on ”saada vähästä paljon”. (Kananen 2012, 34- 37.)

7.3. Case- tutkimuksen vaiheet

Case- tutkimuksemme kohteena oli neljä lasta (kolme tyttöä ja yksi poika). Leikkiryhmän kahden viikon projektina oli kotileikkikokonaisuus, jonka aiheena oli juhlat ja niiden valmistelu. Kolme lapsista oli iältään neljä- ja yksi viisivuotias. Kaksi lapsista oli äidinkielellään albaniaa puhuvia, ja muiden kahden äidinkieli oli venäjä sekä kurdi. Viisivuotias

tyttö valikoitui ryhmään suhteellisen hyvän kielitaitonsa ja leikkitaitojensa vuoksi. Neljävuotiaan pojan puheentuotto ei ole vielä kovin sujuvaa, mutta hänellä on leikkitaitoja ja halu yrittää puhua suomea. Molemmat ryhmään valikoituneet neljävuotiaat tytöt leikkivät ryhmässä usein yksin, ja lisäksi toinen heistä tarvitsee rohkaisua ilmaisuunsa, joten toiminnallisen pienryhmän ajateltiin sopivan heidän tarpeisiinsa hyvin.

Toteutus

Ensimmäisenä päivänä luimme Mintun juhlat- kirjan. Minttu- kirjasarja oli mielestämme hyvä valinta koska sarjassa käsitellään lapsille tuttuja asioita perinteisellä ja suomalaisella tavalla. Kirjassa oli paljon juhlaan liittyvää sanastoa, sekä hyvät kuvat havainnollistamassa tapahtumia. Kirjaa lukiessa aikuinen kertoi tulevasta leikkiryhmästä, ja innosti lapsia miettimään mitä omissa juhlissamme voisimme tehdä. Kotileikkiympäristöä varten lasten saatavilla toinenkin kirja, jossa oli varsinkin vauvanhoitoon liittyviä kuvia.

Seuraavana päivänä luimme Minttu- kirjan ryhmän kotileikki- ympäristössä. Aloitimme leikin miettimällä kuka haluaa olla kuka. Viisivuotias tyttö osoittautui toimeliaaksi, ja otti johtajan roolin leikkiroolien valinnassa. Hän ehdotti itselleen äidin ja pojalle isän roolia. Neljävuotiaat tytöt saivat olla pikku- ja isosisko. Pikku- ja isosiskon roolit näyttivät lankeavan ensin tyttöjen koon mukaan, mutta loppujen lopuksi ehdotetut roolit menivät toisinpäin niin, että isomman kokoinen tyttö halusi olla pikkusisko ja pienempi tyttö oli siis isosisko. Tämä sopi kaikille. Aikuisen rooliksi tuli mummi.

Leikin lomassa mietittiin tulevia juhlia. Piti miettiä ketä tai mitä juhlittaisiin, ja keitä juhliin tulisi vieraaksi. Lapset ehdottivat esimerkiksi, että kaikki loput ryhmäläisistä tulisivat vieraisiksi, ja että juhlittaisiin päiväkotia. Lopulta päivänsankariksi kuitenkin sovittiin isä, koska isänpäivä oli lähellä, ja ryhmässä oli tehty lahjoja ja kortteja isille sekä puhuttu isänpäivästä muutenkin.

Seuraavana päivänä valmistimme ison seinälle ripustettavan ”onnittelubanderollin”. Idea kylttiin tuli kirjasta. Kyltin värityksen jälkeen kokeilimme miltä se näyttää seinällä, sekä leikimme kotileikkiä. Aluksi kotileikissä oli pieni kaaos, kun lapset etsivät paikkaansa ja yritimme miettiä, mitä kotona yleensä tehdään. Esimerkiksi äidin mielestä isosisko ei voinut hoitaa vauvaa, vaikka isosisko hyvin tottuneesti piti vauvaa sylissä ja peitteli sitä nukkumaan. Isä käveleskeli aluksi ympäriinsä odottaen toimintaohjeita. Äiti oli hyvin

touhukas, ja loppujen lopuksi hän tarjoili isälle ja mummilta ruokaa. Isosisko jatkoi vauvan hoitamista ja pikkusisko oli mummin lähellä seurailemassa tilannetta.

Seuraavalla viikolla muovailimme juhliä varten pullia ja piparkakkuja. Samalla keskustelimme siitä, keitä vieraiksi pyydettäisiin. Kaikilla leikkiryhmän lapsilla oli päiväkodin muissa ryhmissä sisaruksia, ja kun yksi lapsista halusi pyytää vieraaksi siskonsa, aikuinen ehdotti myös muiden sisarusten kutsumista. Lapset innostuivat asiasta, ja niinpä seuraavana päivänä teimme kutsut sisaruksille. Leikkiessä mietimme vielä, mitä juhlissa tehtäisiin. Lapsilta tuli kovin vähän ajatuksia juhlien kulusta, vaikka Minttu- kirja oli koko ajan esillä ja saatavilla, ja aikuinen yritti pitää yllä keskustelua. Kakku ja omatekemät tarjottavat sekä onnittelukyltti vaikuttivat tärkeimmiltä elementeiltä. Juhlapäivää varten sai pukeutua hienoksi jo kotona, ja aikuinen toi myös päiväkodin juhlaroolivaatteita esille. Haimme kyläilijät ryhmistään. Kaksi sisaruksista oli leikkiryhmän lapsia pienempiä, yksi saman ikäinen ja yksi vanhempi.

Case- tutkimuksen aikana aikuisen tehtävä oli auttaa lasta pääsemään mukaan leikkiin, olla leikin mallittajana ja sanoittaa lapsen leikkiä. Kuvia ja oikeita esineitä apuna käyttäen aikuinen nimesi, kertoi ja selitti leikkiin ja juhlien valmistamiseen liittyviä asioita. Aikuinen kiinnitti erityistä huomiota omaan puheensa laatuun sekä varmisti että kaikki lapset ymmärsivät mitä tapahtuu.

Havainnot

Juhlien valmistelu vaikutti lasten mielestä kivoimmalta. Se, että aikuinen oli mukana leikkissä, vaikutti olevan aluksi lasten mielestä jopa vähän hämmentävää. Pian he kuitenkin innostuivat ja ottivat aikuisen luontevaksi osaksi leikkiä ja myös antoivat aikuisen auttaa heitä eri tilanteissa.

Itse juhlit sujuivat hyvin, vaikka juhlijoiden keskinäinen toiminta oli vähäistä. Käytännössä sisarukset leikkivät pitkälti keskenään vaikka aikuinen yritti mummin roolissaan saada joukkoa esimerkiksi syömään kakkua tai laulamaan isälle onnittelulaulua. Aikuinen antoi jokaiselle lapselle mahdollisuuden ottaa myös muutaman valokuvan juhlista. Koska juhla-ikä oli keskenään niin eri-ikäistä ja muiden ryhmien lapset eivät olleet ennestään kovin tuttuja aikuiselle, oli juhlien annettava aikuisen näkökulmasta mennä lasten ehdoilla.

Aikuisen rooliksi tuli tapahtumien sanoittaminen ja tunnelman rauhallisena pitäminen. Loppujen lopuksi lapsilla oli varmasti mukavaa, koska leikkiryhmän lapset saivat poikkeuksellisesti leikkiä oman sisaruksensa kanssa, ja toisaalta taas sisarukset saivat tutustua myös toiseen ryhmään ja sen leikkimahdollisuuksiin. Tosin aikuinen rajasi leikkiä sen verran, että se pidettiin ”kotiinkin sisällä” niin, että lapset kävivät korkeintaan kappassa tai puistossa, eikä leikkiin tällä kertaa sekoitettu esimerkiksi dinosauksia tai legoja.

Kokoavana toimena, juhlien lopuksi, laitoimme tavarat paikoilleen, ja kokoontuimme vielä laulamaan onnittelulaulun sekä pari muuta laululeikkiä. Sen jälkeen saatoimme kyläilijät omiin ryhmiinsä.

8 KEHITTÄMISTYÖN TUOTOS

8.1 Matkalaukku

Kokosimme matkalaukullisen esineitä, joiden tarkoituksena on innostaa lapsia ja aikuisia yhteisleikkiin. Matkalaukussa olevat esineet liittyvät projektissamme toteutettuun juhla-temaan. Laukku sisältää Minttu- kirjan, roolivaatteita, muoviluvahaa, case- tutkimuksen aikana lasten kanssa tehdyn onnittelubanderollin ja askarteluvälineitä. Lisäksi matkalaukussa on käyttövinkkejä esineiden hyödyntämiseksi (liite 2). Konkreettisen materiaalin lisäksi laukussa on internet - osoite, josta löytyy tämä opinnäytetyö. Opinnäytetyö itsessään on matkalaukkumateriaalin teoriaperusta.

Kuva 1. Matkalaukku

8.2. Hyödynnettävyys ja käyttömahdollisuudet

Matkalaukun ja sen sisällön on tarkoitus olla kaikkien ryhmien saatavilla. Matkalaukku on paitsi käytännöllinen tavaroiden säilytyspaikka, myös mielikuvitusta herättävä esine. Laukun sisältämiä esineitä voi käyttää sellaisenaan juhlien järjestämiseen tai ideoida oman yhteisleikin. Tärkeintä on, että lapset ja aikuiset ovat vuorovaikutuksessa ja leikkivät yhdessä.

Minttu- kirjat on suomalainen kirjasarja, jossa käsitellään tavallisia ja lapsille tuttuja asioita lyhyesti ja selkeästi. Tarinoiden isot kuvat auttavat tekstin ymmärtämisessä. Askarteluvälineitä voi käyttää esimerkiksi kutsukorttien, naamareiden, tai onnittelukyltin tekemiseen ja muovailuvahasta voi valmistaa vaikka juhlissa tarjottavia herkkuja. Ryhmän puhelinta voi käyttää valokuvien ottamiseen. Valokuvia voi antaa lasten itse ottaa, ja myöhemmin koota lasten kanssa esimerkiksi kuvakirja, jonka avulla on hyvä muistella tapahtumia. Näin varhaiskasvattaja saa arvokasta tietoa siitä mikä oli ollut lasten mielestä mukavaa.

Yhteisleikkiprojektin aikana aikuisen tehtävänä on auttaa lasta pääsemään mukaan leikkiin, olla mallittajana ja sanoittajana sekä auttaa leikin roolittamisessa. Aikuinen käyttää kuvia, esineitä, ilmeitä ja eleitä sekä kannustaa puheen tuottamiseen. Lapsi saa osallistua ja onnistua, sekä ryhmään kuulumisen tunne vahvistuu. Lisäksi yhteisleikki ilostuttaa, kun aikuisella ja lapsella on yhteistä tekemistä ja aikaa leikille.

Matkalaukkumateriaalia voidaan käyttää myös uusien yhteisleikkiprojektien esimerkkinä. Samaan tapaan ryhmissä voitaisiin luoda erilaisia sisältöjä omiin ”matkalaukkuihin”, ja näitä ideoita voisi koko päiväkotiyhteisö hyödyntää.

9 ARVIOINTI JA POHDINTA

9.1 Arviointi kehittämistyön toteutuksesta

Päiväkodin henkilökunnalle laaditusta kyselystä saimme vain vähän vastauksia. Kuitenkin uudessa varhaiskasvatussuunnitelmassa leikin merkitys korostuu. Koimme tärkeäksi löytää erilaisia tapoja auttaa varsinkin maahanmuuttajataustaisia lapsia leikkimään ja kehittämään leikkiään. Myös konkreettinen tuotos oli ajatuksenamme alusta asti.

Kahden viikon case- tutkimuksen aikana lapset olivat motivoituneita leikkiin koko ajan. Niinäkin päivinä joina emme varsinaisesti ehtineet leikkiä vaan valmistelimme tulevia juhlia, kaksi lapsista kyseli milloin leikimme taas. Myöhemminkin projektin jälkeen he kyselivät, milloin leikimme ja että ovatko kyltti ja muovailut pullat vielä tallella.

Pohdimme pitkään kehittämistyön konkreettista tuotosta. Case- tutkimuksen aikana huomasimme, että päiväkodin perusmateriaalit, kuten lelut, kirjat ja askartelutarvikkeet, toimivat hyvin leikin etenemisen apuvälineinä. Kun aikuinen ja lapsi lähtevät yhdessä ideoimaan leikkiä, yksinkertaisista asioista syntyy toimiva ja pitkäkestoinen leikkiprojekti.

Kun lapseen tutustuu leikkimällä hänen kanssaan, on helpompi tulkita hänen sanattomiakin viestejään. Aikuisen ja lasten yhteisleikki paitsi lisää lapsituntemusta, auttaa lapsia myös suhtautumaan luottavaisesti aikuiseen ja sitä kautta kokonaisvaltainen oppiminen mahdollistuu.

Joskus tarvitaan aikaa siihen että lapset tottuvat aikuisen läsnäoloon leikissä. Lasten keskinäisistä valtasuhteista ja lapselle ominaisesta roolista ryhmässä riippuu myös miten paljon aikuista tarvitaan.

9.2 Kehittämistyö ammatillisesta näkökulmasta

Lastentarhanopettaja toimii esimerkkinä lapsille. Työn keskeisin alue on suhde lapsiin ja lastentarhanopettajan yksi tärkeimmistä rooleista on varmistaa että lapsi saa myönteisiä oppimiskokemuksia. Työn tuloksista osa näkyy välittömästi, osa vasta tulevaisuudessa.

Hyvät kasvatuskokemukset edistävät lapsen elinikäistä oppimista. (Lto:n ammat-tietiikka).

Aiheena lapsen leikki ja aikuisen rooli siinä on mielenkiintoinen. Oman lisänsä tuo lapsen maahanmuuttajataustaisuuden luomat seikat, joista mahdollinen yhteisen kielen vaja-vuus on yksi suurimmista yhteisleikkiin liittyvistä haasteista. Leikki ja sen mahdollistami-nen ovat luonteva keino luoda hyvä suhde lapseen ja antaa hänelle onnistumisen ja osallisuuden tunteita. Leiki ja leikillisuus on osa lapsen päiväkotipäivää. Kaikenlaiseen leikilliseen toimintaan liittyvä hassuttelu, iloisuus ja mahdollisuus yhteistoimintaan luo ai-kuisellekin mahdollisuuden heittäytyä, oppia itsestä ja lapsesta.

Case- tutkimuksen projektiluontoisuus oli hyvä tapa tutustua lapsiin vielä syvällisemmin. Samalla leikin ja sen sujuvuuden havainnointiin sai enemmän syvyyttä ja päiväkotipäivää leimaava päätöksällisyys ja kiireen tuntu vähenivät. Leikkiminen tuntui olevan hyvä ympä-ristö oppia sanoja ja käsitteitä. Siinä aikuinen ja lapsi voivat konkreettisilla esineillä ja tekemisellä näyttää mitä tarkoittaa.

Leikin kulkua ei varsinaisesti voi suunnitella, mutta aikuisen tehtävä on leikin aikana pitää kaikki mukana jos näyttää siltä että kaikki leikkimässä olevat lapset eivät ymmärrä mitä ollaan tekemässä. Se, että leikkijät eroavat kovin paljon toisistaan esimerkiksi tempera-mentiltaan ja kielellisiltä taidoiltaan, vaikeuttaa leikin yhtenäisyyttä ja sitä että kaikki pää-sevät mukaan leikkimaailmaan. Monen suomenkieltä vasta opettelevan lapsen kanssa on hyvä aloittaa perusleikeistä. Konkreettiset esineet ja lapselle kotoa tuttujen tapahtu-mien, kuten ruokailun tai siivoamisen, siirtäminen leikkiin, auttavat lasta ymmärtämään leikin ideaa.

LÄHTEET

- Airas, C. & Brummer, K. 2003. Leikki on ikkuna lapsen sisäiseen maailmaan. Teoksessa Sinkkonen, J. (toim.) *Pesästä lentoon*. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Vantaa: WSOY, 162–181.
- Alitolppa-Niitamo, A. Söderling, I. 2005. Johdanto. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A.; Söderling, I. & Fågel, S. (toim.) *Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin*. Helsinki: Väestöliitto, 7–12.
- Alitolppa-Niitamo, A. 2005. Maahanmuuttajataustaiset perheet ja hyvinvoinnin edellytykset. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A.; Söderling, I. & Fågel, S. (toim.) *Olemme muuttaneet. Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin*. Helsinki: Väestöliitto, 37–52.
- Alitolppa-Niitamo, A. & Säävälä, M. 2013. Johdattelua kirjan teemoihin. Teoksessa Alitolppa-Niitamo A.; Fågel, S. & Säävälä, M. (toim.) *Olemme muuttaneet ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä*. Helsinki: Väestöliitto, 5–12.
- Arvola, O., Lastikka, A-L. & Reunamo, J. 2017. Increasing Immigrant Children's Participation in the Finnish Early Childhood Education Context. *The European Journal of Social and Behavioral Sciences EJSBS*, 1- 16.
- Arvola, O., Reunamo, J. & Kyttälä, M. 2017. Maahanmuuttajataustaiset lapset suomalaisessa varhaiskasvatuksessa: kasvattajien näkemykset lasten taidoista ja tuen tarpeesta. *Kasvatus* 3, 161-173.
- Eerola- Pennanen, P. 2016. Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. 3. päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 235–247.
- Halme, K. 2011. Maahanmuuttajataustaisten lasten kielikasvatus varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Teoksessa Nurmilaakso, M. & Vataja, A-L.(toim.) *Lapsi ja kieli. Kielellinen kehitys varhaiskasvatuksessa*. Helsinki: Terveystieteiden ja Hyvinvoinnin Laitos, 86–101.
- Halme, K. & Vataja, A. 2011. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Helsinki: Tammi.
- Helenius, A. & Korhonen, R. 2008. Pedagogiikan palikat. Johdatus varhaiskasvatukseen ja -kehitykseen.
- Helenius, A. & Korhonen, R. 2016. Leikin ensi askeleita. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. 3. päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 68-77.
- Helenius, A. & LummeLahti, L. 2013. *Leikin käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Isosävi, S. & Kuittinen, S. 2013. Pienten lasten hoiva eri kulttuureissa. Teoksessa Alitolppa-Niitamo, A.; Fågel, S. & Säävälä, M. (toim.) *Olemme muuttaneet ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä*. Helsinki: Väestöliitto, 78–95.
- Isotalo, M. 2015. Monikulttuurinen perhekeskus. Suunnitelma Rasion varhaiskasvatukseen ja perhepalveluihin. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutus. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 5.10.2017 http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/90877/Isotalo_Mari.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Järvinen, K. & Mikkola, P. 2015. Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Pedatieto.

Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän Ammattikorkeakoulu.

Kivijärvi, T. 2016. Maahanmuuttajataustaisen lapsen ja perheen tukeminen. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 3. päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 248–261

Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Jyväskylä: PS- kustannus.

Lastentarhanopettajaliitto 2017. Viitattu 8.12.2017 <http://www.lastentarha.fi/cs/ltol/Ammattietiikka>

Lyytinen, P. & Lautamo, T. 2014. Leikki. Teoksessa Siiskonen, T.; Aro, T.; Ahonen, T. & Ketonen, R. (toim.) Joko se puhuu. Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus, 226-246

Makkonen, T. & Koskenniemi, E. 2013. Muuttoliikkeen ja maahanmuuttajien aseman oikeudellinen käsittely. Teoksessa Martikainen, T.; Saukkonen, P.; & Säävälä, M. (toim.) Muuttajat. Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus, 55–80.

Moty – Monikulttuurinen työyhteisö 2015. Viitattu 5.1.2015 <http://estudio.edupoli.fi/moty/index.asp?id=718&kat=K%C3%A4sitteet&sid=&sub=&title=3151>.

Pirkkalan ops. Viitattu 9.10.2017 [http://ops.pirkkala.fi/varhaiskasvatus/ops/3/7/--printbranch?K=.](http://ops.pirkkala.fi/varhaiskasvatus/ops/3/7/--printbranch?K=)

Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus. Viitattu 20.11.2017 http://www.socca.fi/files/5553/Leikki_astuu_varpaille_-julkaisu.pdf

Reunamo, J. & Käyhkö, M. 2014. Leikin tukeminen. . Teoksessa Reunamo, J. (toim.) Varhaiskasvatuksen kehittäminen. Kehitystehtäviä ja ratkaisumalleja. Jyväskylä: PS- kustannus, 66-92.

Reunamo, J. & Salomaa, P. 2014. Kielellisen kehityksen tukeminen. Teoksessa Reunamo, J. (toim.) Varhaiskasvatuksen kehittäminen. Kehitystehtäviä ja ratkaisumalleja. Jyväskylä: PS-kustannus, 23-47.

Talentia 2017. Viitattu 10.12.2017 http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/docs/Talentia_Etiikkaopas_2017.pdf

THL 2017. Viitattu 25.9.2017 <https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/kieli-ja-kulttuurivahemmistot-suomessa/maahanmuutto-ja-maastamuutto-lisaavat-monikulttuurisuutta>

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampere University Press.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2017. Viitattu 25.9.2017 <http://tem.fi/maahanmuuttajien-kotouttaminen>

Työ- ja elinkeinoministeriö 2017. Viitattu 26.9.2017 <http://kotouttaminen.fi/kotoutumissuunnitelma>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Viitattu 8.10.2017 http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Vehkalahti, R. & Urho, T. 2013. Leikki on totta! Näkökulmia vapaan leikin tukemiseen. Helsinki: Lasten keskus.

Vuorela, S. 2006. Haastattelumenetelmät. Teoksessa Ovaska, S., Aula, A. & Majaranta, P. (toim.) Käytettävyyystutkimuksen menetelmät. Tampere: Tampereen Yliopisto. Tietojenkäsittelytieteiden laitos, 37- 52.

Vähänen, L. 2004. Mitä on omaehtoinen leikki? Teoksessa Hintikka, M.; Helenius, A. & Vähänen, L. (toim.) Leikistä totta. Omaehtoisen leikin merkitys. Helsinki: Tammi, 41.

Väestöliitto 2017. Viitattu 25.9.2017 http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimus-laitos/tilastoja/maahanmuuttajat/maahanmuuttajien-maara/

Väestöliitto 2017. Viitattu 30.9.2017 https://www.vaestoliitto.fi/monikulttuurisuus/tietoa-monikulttuurisuudesta/monikulttuurinen_parisuhde/yhteisollinen_ja_yksilollinen_ku/

Kyselylomake

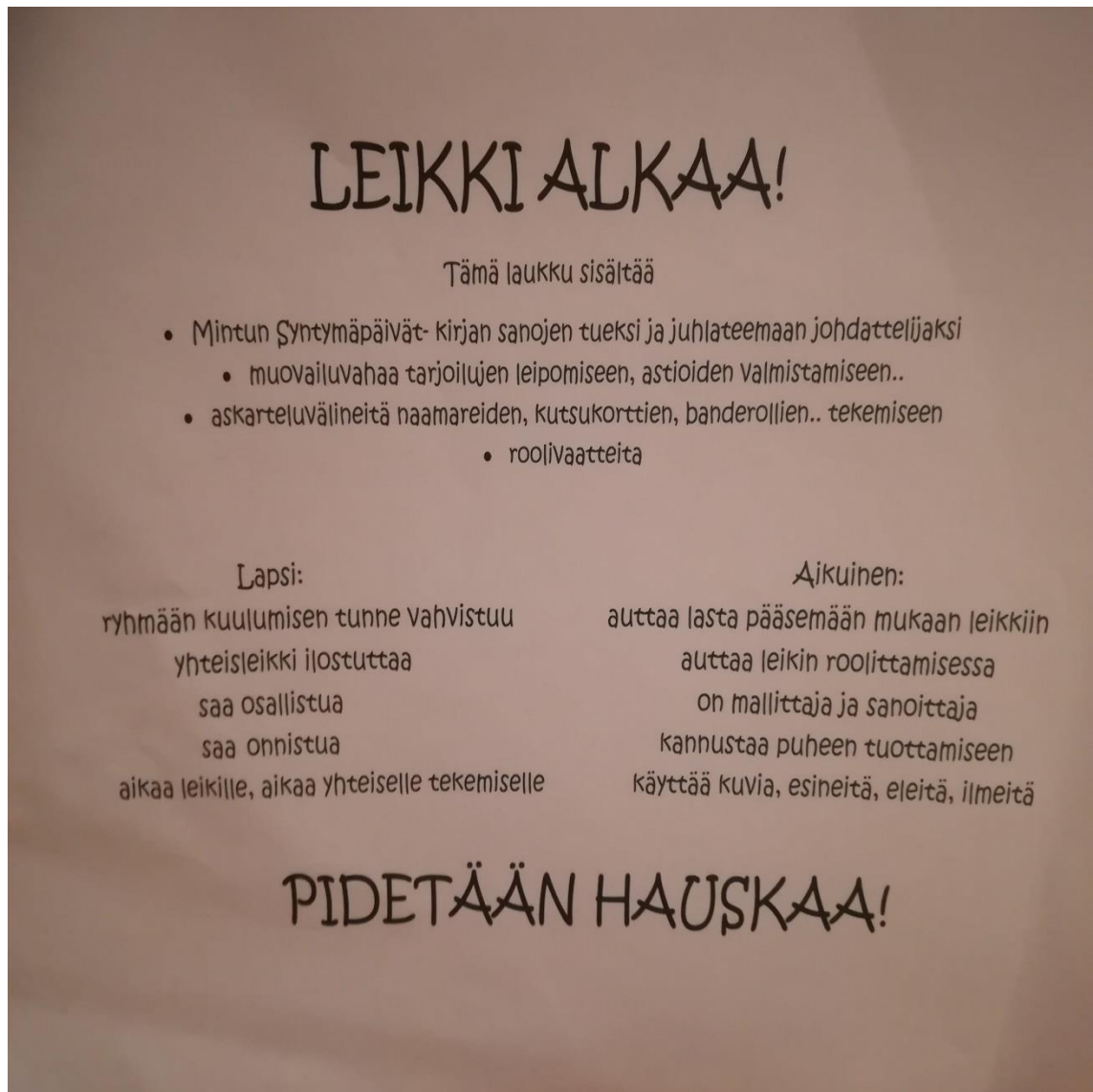
Toivomme että vastaatte vapaamuotoisesti näihin kysymyksiin mahdollisimman pian. Voitte miettiä vastauksia yhdessä esimerkiksi tiimipalaverissa.

Mitä leikki mielestäsi on ja minkälaista se voisi olla ryhmässänne?

Miten leikkiä voi ohjata ja mikä on mielestäsi ohjaajan rooli?

Minkälainen leikkiympäristö ryhmässänne on ja minkälainen ympäristö olisi ihanteellisin?

Kiitos vastauksista!

Kuva 2. Matkalaukun ohjeistus